

Forfatter: Hauch, Carsten

Titel: En polsk Familie: 1-2. - 1926

Citation: Hauch, Carsten: "En polsk Familie: 1-2. - 1926", i Hauch, Carsten: *En polsk Familie: 1-2. - 1926*, udg. af POUL SCHJÆRFF, 1926-29, s. 268. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hauch01val-shoot-idm140529612955600.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: En polsk Familie: 1-2. - 1926

NIENDE CAPITEL. *Frøken Wahlstein.*

Nogle Aar efter min Ankomst til Danzig lærte jeg den Dame at kiende, der eiede den ligeoverfor os liggende Have, og vandt i hende en Velynderinde, som jeg, uagtet hun nu længst er død, aldrig glemmer.

For at udvikle Anledningen til dette Bekiendtskab, maa jeg atter føre Eder et af disse Optrin for Øie, der, hvis man vil sammenligne Livets Billeder med Malernes, upaatvivlelig bør henregnes under den nederlandske Skole. Jeg har allerede omtalt den store Kiærlighed, min Fætter viste mod flere af sine Huusdyr, blandt disse spillede de to ovenomtalte Katte en vigtig Rolle; da de imidlertid begge vare af Hunkjønnene og formerede sig stærkt, saa blev deres Afkom min Fætter, trods al hans Dyrekiærlighed, til stor Besvær. De Fleste havde vel i hans Sted druknet den hele Yngel, men dette kunde han ikke bringe over sit Hierte. Han forærede dem da enten til sine Bekiendte, eller forskaffede dem, ved disses Hielp, Pladser i fremmede Huse, og sørgede med stor Omhu for, at de fik gode Herskaber. Ja ved slige Leiligheder opoffrede han, der ellers elskede Eensomheden, gierne sin huuslige Ro, og saasnaart han indbød nogen af sine Bekiendte til sig, da vidste vi med Sikkerhed, at et Par af disse Dyr paa en eller anden Maade skulde anbringes. Naar hans Venner imidlertid ikke kunde eller vilde hielpe ham, tog han ogsaa sin Tilflugt til andre Midler, og overtalede for gode Ord og Betaling Dagleiere eller gamle Koner til at udsætte hans ubudne Giester i fremmede Folks Boliger, hvorfor han endog holdt Bog over alle de Katte-Elskere, han kunde opspore i Byen. Ja da han 269 fik Mistanke om, at hans Sendebud undertiden førte ham bag Lyset, eller i det mindste ei udrettede hans Ærinder saa forsvarligt, som han ønskede, saa maatte tilsidst snart jeg, snart den gamle Johan om Aftenen bære Killingerne om i Byen, og overhovedet kunde ingen Moder bruge flere Konster, for at faae sine Børn vel forsørgede, end Advocaten, der dog ellers ikke var noget diplomatisk Genie, for at anbringe disse sine Yndlinger paa et godt Sted; »thi hvorfor skulle vi tage Livet af dem?« pleiede han at sige, »vore Hænder have jo dog klappet og foret dem, vi have tidt glædet os over deres lystige Spring, lad dem da heller, naar de blive for mange, gaae ud i Verden og forsøge deres Lykke, i det mindste ville vi ikke spærre dem Veien til det Held, der maaskee er dem beskæret.«

Frøken Wahlstein, saaledes hed Havens Eierinde, var en af dem, der stode øverst paa Advocatens Liste, og hun var derfor oftere bleven begavet med et Friexemplar fra hans Dyrehave. En Aften, da jeg skulde bringe hende en slig Foræring, og da jeg efter min Fætters Forskrift netop vilde sætte det lille Dyr ned paa Trappen, begyndte det pludselig at miave stærkt, hvorpaa en Pige kom ud med et Lys, og overraskede mig paa frisk Gierning. »Ja saa,« sagde hun, »nu faae vi da at vide, hvem der bringer os den Velsignelse af Kattekillinger til Huset.« I samme Øieblik ringede det indenfor, hvorfor Pigen gik ind, men dog ikke før hun havde tillaaset Porten, paa det jeg ikke skulde undløbe. Saaledes stod jeg da i Frygt og Bævelse over den Fare, jeg gik i Møde. Kort efter kom Pigen igjen og bad mig træde indenfor, da Frøkenen selv ønskede at tale med mig.

Jeg blev nu ført igiennem flere Værelser, og kom endelig ind i det Kammer, hvori Frøken Wahlstein 270 befandt sig. »Min lille Dreng!« spurgte hun, »hvorfor har du saadan Lyst til at forære mig dine Katte?« Den venlige Tone, hvormed hun sagde dette, gav mig Mod, og jeg skriftede ærlig Sandheden. Hun hørte smilende paa mig, og udstrakte imidlertid sin fyldige, veldannede Arm, og greb med sine fine Fingre et stort, guulrødt Æble, som hun skrællede, og rakte mig. »Hvad hedder dine Forældre?« spurgte hun. Jeg fortalte hende da, hvad jeg vidste om dem og om mig selv, og hun erindrede, at hun havde kiendt min Moder, medens denne i tidligere Aar, som ung Pige, levede i Danzig. Hun gav mig endnu en Klase med Viindruer, og anmodede mig, da jeg tog Afsked, om at sige min Fætter, at hans smaa Yndlinger skulde have det godt hos hende, dog bad hun om at forskaanes for flere. Mig selv indbød hun ikke blot igjen, men lod mig tidt i min Fritid afhente, saa der tilsidst neppe gik nogen Uge, hvori jeg ikke besøgte hende et Par Gange.

Jeg glemmer i øvrigt aldrig det Indtryk, Frøken Wahlstein og hendes Omgivning allerede den Gang frembragte paa mig. Hendes Kammer var ikke blot reenligt, men der herskede en Orden deri, som vilde have været altfor stor, hvis den ikke havde forenet sig med den udsøgteste Smag. En stærk Blomsterduft udbredte sig om Sommeren igiennem hendes Værelser, hvilken Duft om Vinteren erstattedes af en fiin Røgelse. Paa smukke Sommerdage var desuden Havedøren aaben, fra hvilken man havde Udsigt til et Par Terrasser, hvorpaa mangfoldige Nelliker og Levkoier fængslede Blikket, og hvorfra de yndigste Roser strakte sig henimod Døren og opad Vinduerne. Paa slige Dage lod hun mig ofte hente, og jeg fik da Lov til at udpege de skiønneste Blomster, hvorefter Gartneren med Forsigtighed afskar dem. Ogsaa de fineste Frugter rakte hun mig, og 271 hun selv syntes næsten udelukkende at leve deraf. Kiødspise derimod saae jeg hende aldrig røre. For Resten led hun af Brystsyge, og jeg saae hende kun sielden udenfor Sengen, men desuagtet, og skiøndt hun ikke længere var ung, frembragte hun dog et usædvanligt Indtryk baade paa mig og Andre, ja trods hendes Sygelighed, syntes Aarene at løbe forbi hende uden at efterlade Spor i hendes Aasyn; i øvrigt var hendes Ansigt blegt, hvorimod Øinene funkledede med et usædvanligt Liv. Hvad der især syntes mig forunderligt, var hendes brune Haar, der voxede saa tykt og langt, at det blev til en Byrde for hende, derfor

hang det som oftest meget zirlig kæmmet og udslaget til begge Sider af hendes Leie; dette klædte hende smukt, og jeg begreb vel, hvad alle de, der havde kiendt hende i tidligere Aar, forsikkrede, at hun havde været en stor Skiønhed; ja det forekom mig, som om hun vedblev at være skiøn ligetil sin Dødsdag.

Da jeg blev ældre, erfarede jeg, at hun i sin Ungdom havde elsket en Yngling, der var død tidlig, dette Tab glemte hun aldrig, og afslog derfor ethvert Tilbud om Giftermaal; hendes Elskede havde været Protestant, maaskee var dette Grunden, hvorfor hun, uagtet hendes Forældre vare catholske, omskiftede den rette Tro med Luthers vildfarende Lære.

Desuagtet var hun dog paa sin Maade guds frygtig, og ofte, naar jeg kom til hende, læste hun i geistlige Bøger, til andre Tider afgav hun sig med qvindeligt Haandarbeide, hvori hun besad stor Færdighed, ogsaa den ældre engelske og tydske Poesie var hende velbekiendt, og Milton, Klopstock og Herder laae paa hendes Bord ved Siden af Speners, Frankes og Jungs Skrifter og Luthers Oversættelse af Bibelen.

Saaledes havde jeg virkelig svunget mig over Havemuren 272 ind i det Paradiis, der allerede tidlig satte min Siæl i Bevægelse. Her fandt jeg ogsaa den lille Pige igien, som jeg før har omtalt; en Dag ved min Indtrædelse saae jeg hende sidde paa en Skammel ved Frøken Wahlsteins Fødder. Jeg vidste øiebliklig hvem hun var. »Der, Antonia, er den Legekammerat, jeg lovede dig,« sagde Frøken Wahlstein; da rystede den Lille de gule Lokker tilside, og betragtede mig opmærksomt med sine klare Øine, hvorpaa hun slog dem ned igien paa sit Arbeide. Siden erfoer jeg, at hun var en Søsterdatter af Frøken Wahlstein, som hun tidt besøgte. I øvrigt opdagede jeg, da jeg saae hende i Nærheden, at hun lignede sin Tante særdeles meget. Vi bleve snart bekiendte, jeg legede med hende i den store Have, hun bandt Krands til mig, lærte mig Blomsternes Navne, viste mig hvorledes jeg skulde tæmme Svanerne, og sang adskillige Sange for mig, som hun havde lært af sin Tante, alt dette forekom mig saare deiligt, og jeg fandt mig saa lykkelig i hendes Selskab, som jeg siden aldrig har været.

»Hvoraf kommer det, at din Tante bestandig er saa ung og smuk?« spurgte jeg hende engang. »Det kommer af, at hun er saa god,« svarede hun, »Gartneren siger vel, at hun er ligesom Græshoppen, der synger i Haven om Sommeren, og lever af Planternes Saft, og aldrig ældes, men jeg veed det bedre, thi hun er en Engel fra den store Himmel, hvor Stierne staae, og Englene ældes jo heller aldrig.«

Lige til Antonias fiortende Aar saae jeg hende nu ofte, og det lykkedes mig ogsaa at vinde hendes Hengivenhed, ja tilsidst tilstod hun mig endog, at der, næst efter hendes Tante, ikke var Nogen paa Jorden, som hun elskede høiere, end mig.

Undertiden lod Frøken Wahlstein mig deeltage i Antonias Underviisning, hun fortalte mig da forunderlige 273 Træk af Historien, og uagtet jeg alt i Skolen havde hørt derom, saa fik de dog i hendes Mund en anden Betydning, desuden henpegede hun bestandig paa den guddommelige Styrelse og Retfærdighed, der holder Roret i Livets Bølgegang, og tilsidst leder Skibet, hvor vildt det synes at gaae, til sin rette Havn, endelig førte hun mig ind i Poesiens Verden, og ligesom den gamle Tieners Eventyr først havde vakt min Phantasie, saaledes aabnedes nu mit Øre for den lyriske Velklang og min Siæl for Tankernes dristige Flugt.

Da hun mærkede, hvor begierlig jeg lyttede til alt dette, lod hun mig ikke blot læse Digte, især Folkesange for sig, men laante mig ogsaa de Bøger hiem, hvori de stode; disse gennemgik jeg da med stor Iver, men glemte dem tillige af et Slags Instinct for Advocaten. »See!« sagde hun da, naar hun saae det Indtryk, de frembragte paa mig, »flere af de Mænd, der have sammensat dette, levede for mange hundrede Aar siden, og dog klinge deres Ord gennem de mørke Tider, hvori Konger og Fyrster ere siunkne i Støv, og ere blevne forglemte. Hine Mænd vare dog ofte fattige i dette Liv, deres Værd begrebes ikke af de Mægtige, der bortviste dem med Kulde, og negtede dem den Skiærv, de behøvede, medens de tidt bortødslede deres Overflod til Uværdige. Men den forkastede Steen, siger Herren, skal blive Hovedhiørneste i Bygningen; mange af dem, der haanedes af deres Nærmeste og foragtedes af Kongerne, have, selv naar deres Hierter vare brudte af Miskiendelse og bitter Smerte, udtalt Ord og digtet Sange, der ville tone paa Menneskenes Læber, saalænge Hiertets Sprog endnu har Magt her paa Jorden.«

Til andre Tider lærte hun os deilige Psalmer og geistlige Melodier, og lod os synge dem tilsammen.

274

Naar vi da spurgte om, hvorfra de vare komne, svarede hun: »Mange ere digtede af Mænd, hvis Navne Ingen mere kiender, og dog var det udvalgte Mænd, paa hvilke Herrens Aand hvilede, ligesom paa Propheterne i gamle Dage, ja Enhver, der har digtet en slig hellig Sang eller skabt en slig Melodi, han har ikke levet forgieves paa Jorden, thi han er vorden vor aandelige Velgiører, der vækker Siælen af sin Slummer, og modner den for tilkommende Verdener.«

For Resten var det vel ikke ganske Ret, at hun sammenlignede Sangere fra den senere Tid med de udvalgte Propheter, ogsaa deri gik hun maaskee forvidt, at hun altfor udelukkende hendrog vore Siæle mod Poesiens Verden; thi de, der ere kaldede til sligt, ville vel selv siden finde Veien, men de, for hvem i en umoden Alder altfor mange poetiske Syner vorde fremmanede, kunne let tabe deres Liv paa en Afvei, saa at

deres Id vorder liig en forfængelig Drøm. Imidlertid er det dog vist, at min Veninde paa en forunderlig Maade rørte og vakte min unge Siæl, ja hvis jeg siden har vidst at bevæge Menneskenes Hierter, og at vække deres Kiærlighed til det Gode, da maa jeg for en stor Deel takke denne Qvinde derfor, hvis Læber en stille Begeistring omsvævede, og hvis Siæl lignede en af hine nordiske Søfugle, jeg i min Ungdom saae, der vorde hvide med Alderen, og der meer og meer tabe deres Pletter med hvert Aar de leve.

Frøken Wahlsteins Ord virkede saa stærkt paa mig, at jeg følte en uimodstaaelig Lyst til selv at vorde Digter, og jeg var kun lidet over tretten Aar, da jeg allerede udstrakte min svage Haand efter Laurbærkrandsen. Mine første Forsøg viste jeg imidlertid til Ingen, ikke engang til Antonia, hvem jeg dog ellers betroede alle mine Glæder og Sorger; thi 275 jeg tænkte bestandig paa hine Mænd, der levede i deres Værker, uden at man kiendte deres Navne; »der gives Mange,« havde jeg desuden læst i en af Frøken Wahlsteins Bøger, »der udtale blændende Ord, blot for at vinde Verdens Ros, men Grunden er da ingen ret Drift i Siælen, men kun Forfængelighed, og disses Tale skal henveires, som Røg, om saa Samtiden skrev deres Navne i Marmor.«

Hvad end mere bestyrkede mig i det Forsæt at skiule min poetiske Stræben, var min Frygt for Advocaten, der alt engang havde funden nogle af mine Vers, og var bleven meget forbittret derover; thi han foragtede al Konst, og betragtede den, som en tom Børneleeg, hvorpaa ingen forstandig Mand burde anvende sin Tid. »Kun hvad der skienker Vished,« sagde han ofte, »bør Mennesket kiende; Mathematiken er den visseste af alle Videnskaber, derfor studerer jeg den fremfor alle, gjør du ligesaa, hvis jeg skal agte dig, og spild ikke din kostbare Tid paa Drømme, der nytte til Intet!«

Imidlertid giennemgik min Fætter kort efter en stor Krænkelser, der for en Tid styrtede ham i den ængsteligste Tvivl og Uvished, skiøndt han studerede den visseste af alle Videnskaber; thi han tog engang en Afskrift af sine Arbejder, og indsendte den til en berømt Mathematiker, der boede i Danzig, for at høre hans Mening derom. Efter nogen Tid fik han imidlertid et Svar, hvori det blev ham betydet, at Videnskaben for længst havde overskredet de Grændser, indenfor hvilke han endnu troede, at den stod; som Følge deraf kiendte man nu kortere Veie, paa hvilke man kunde naae det Maal, han ad en længere Vei stræbte til.

Sielden har Noget rystet mig meer, end Synet af den Kummer og Blegthed, der udbredte sig over min Fætters Aasyn, da han havde læst dette Brev. Han 276 gik flere Dage omkring, næsten uden at spise og drikke, og uden at tale et Ord; endog om Natten hørte vi ham vandre rundt i sit Værelse og udstøde dybe Suk, han arbejdede heller ikke mere, han agtede ikke mere paa sine Huusdyr, men hans Øine vare bestandig rettede mod den Pult, hvorpaa det ulykkelige Brev laae opslaget, og han blev hver Dag blegere og blegere.

En Aften kaldte han sin gamle Tiener ind i sit Kammer. »Johan!« sagde han, »jeg veed, du er mig hengiven, jeg har ingen Anden, til hvem jeg kan betro mig, og dog maa jeg udøse min Sorg for Nogen, hvis ei mit Hierte skal briste derved; thi du maa vide, jeg har bortødslet næsten mit hele Liv paa Narrestreger, ja jeg kunde gierne have skrevet Vers al min Tid, ligesom Drengen gjorde forleden, og jeg vilde dog ikke være længere fra Maalet, end jeg nu er.« Derpaa fortalte han med faa Ord, hvad der var mødt ham. »Nu har jeg intet Andet tilbage, end at lægge mig i min Grav,« blev han ved, »og det vil snart skee, men først vil jeg brænde alle disse fordømte Papirer, der have fanget min Siæl i en Tryllekreds, og paa hvilke jeg har spildt min Flid og min Nattevaagen.« Derpaa aabnede han den Kasse, hvori alle hans Papirer laae, og beredte sig til at offere dem til Flammerne. Han skialv stærkt, da han holdt det første Blad henimod Lyset, »det vil gaee mig, som det gik hiin gamle Helt i Fabelen,« sagde han, »naar alt dette er udbrændt, da vil ogsaa mit Liv slukkes.«

Den gamle Johan, der havde samme Tro, som Advocaten, greb da pludselig dennes Haand, og besvor ham dog ikke at gaee altfor iilsomt til Værks. Men Advocaten rystede paa Hovedet med et veemodigt Smil, og søgte at vriste sin Haand løs. Da faldt det pludselig den gamle Tiener ind, at den berømte 277 Mathematiker, naar han erfarede Virkningen af sit Brev, maaskee kunde bevæges til at afgive en mildere Dom, han rev derfor hurtig Papiret af sin Herres Haand og sagde: »Et Menneske kan feile, og det er vel muligt, at den lærde Mand aldrig har læst Herrens Papirer rigtig igiennem, det er ogsaa muligt, at Misundelse plager ham, thi man veed nok, hvorledes de lærde Herrer ere, vær imidlertid rolig! jeg vil selv tale med ham.« Efter disse Ord gik Johan med Kassen og Manuscripterne.

To Timer derpaa kom han ganske aandeløs tilbage. »Jeg har talt med den lærde Mand,« sagde han, »han tilstod at Forretninger havde hindret ham fra at læse Papirerne opmærksomt igiennem, men nu læser han dem om igien, saa ville vi faae Andet at høre.«

»Er det sandt, hvad du siger?« raabte Advocaten med funklende Øine. »Det er baade sandt og vist, giv nu blot Tid nogle Dage, spii og drik og sov rolig, saa skal Herren nok see, at Alt vil gaee godt!« Disse Ord virkede forunderligt paa min Fætter, han fandt sig i at vente, og fattede Haab paa ny, dog var han langtfra fuldkommen beroliget, tvertimod befandt han sig i en feberagtig Spænding, der ikke ophørte, før han fik sine Papirer tilbage.

Efter otte Dage kom de, tilligemed en ny Skrivelse fra den lærde Mathematiker, hvori han undskyldte, at

han saa flygtig havde giennemlæst Manuscriptet forrige Gang. Han forsikkrede nu Advocaten om, at hans Arbeide, uagtet en Deel deraf ikke var ganske ubekjendt, dog kunde have sin store Nytte. Han bad ham derfor at vedblive, uden imidlertid at give Noget i Trykken, før det Hele var til Ende, og før han havde regnet det flere Gange igiennem, da var der Rimelighed for, at han kun vilde have Glæde, men ingen Sorg deraf. Vel at mærke, de 278 Beregninger, den berømte Mand tilraadede, vare meget vidtløftige, saa at et Menneskes Liv, efter Advocatens Sigende, neppe strakte til for at fuldende dem.

Ikke desmindre virkede dette sidste Brev paa Advocaten, som et Trylleslag, han fik sine Kræfter igjen, han arbeidede, ligesom før, til langt ud paa Natten, og blev saaledes ved ligetil sin Dødsdag.

Men Johan betroede mig siden, som en Hemmelighed, at han paa hiin Aften først gik til Advocatens Læge, og sagde ham, hvorledes Alt stod til, og hvad han havde i Sinde. Lægen indlod sig da paa hans Plan, og de ilede begge til den berømte Mathematiker, som Lægen til Lykke kjendte, de forestillede ham, at Advooatens Liv stod i Fare, hvis man sagde ham den nøgne Sandhed, og bevægede saaledes den berømte Mand til at modtage Manuscripterne tilbage, for, efter nogen Tid, at sende Advocaten dem igjen, med et nyt og mere trøstende Brev, der uden Tvivl var den eneste Lægedom, der kunde frelse dennes Liv.